Mededelingen Heemkring Okegem

Oude school Okegem

14DE JAARGANG, NR. 1

BESTUURSLEDEN

Voorzitter:
Herman Van Isterdael, Idevoordelaan 27 Okegem (054/32.23.02)

Secretaris
Patrick Praet, Rode Kruisstraat 19 Ninove (054/32.71.58)

Penningmeester:
Suzanne Van der Speeten, Hazeleerstraat 23 Okegem (053/66.76.89)

Bestuursleden:

Jozef Van der Speeten, Guldenboom 9 Okegem (054/33.55.75)

Godelieve De Deyn, Kouterbaan 40 Okegem (054/33.48.70)

André Segers, Idevoordelaan 25 Okegem (054/33.65.68)

Yvonne Vermoesen, Hazeleerstraat 34 Okegem (053/66.36.79)

Albert Neuckermans, Kattestraat 113 Okegem (054/33.38.10)

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur en het provinciebestuur

Verantwoordelijke uitgever: Herman Van Isterdael, Idevoordelaan 27
9400 Okegem-Ninove

Provinciale Bibliotheek-Kulturele Landgoed

EDITORIAAL

Schrijven is een straf! Wie op de schoolbanken iets mispeuterde kreeg soms een resem bladzijden te vullen in de trant van: "Ik zal niet meer...". Dit vervelend werk werd geacht de zondaar op het goede pad te brengen.
Met deze inleiding wil ik u ter overweging geven dat de medewerkers van de Heemkring reeds gedurende 13 jaar honderden bladzijden vulden over de geschiedenis van ons dorp en zijn inwoners. Het zijn niet steeds dezelfde teksten maar werkelijke verhandelingen en studies die met veel inspanningen en met grote moeite tot stand kwamen. De opdracht luidt steeds opnieuw: Okegemse gebeurtenissen en personen in een historisch verantwoorde leesbare en boeiende tekst aan de leden aanbieden. Met fierheid mogen we zeggen dat dit tot nog toe in meerdere of mindere mate geslaagd is. We zijn ook maar mensen die naast hun gewone bezigheid en dagtaak deze ondankbare taak naar best vermogen pogen te vervullen. Naar Okegemse gewoonte oogst men eerder kritiek dan een goedkeurend klopje.
De man met de grootste verdienste is ongetwijfeld Jozef Van der Speeten. Samen met zijn gezin droeg hij jarenlang de last van het tijdschrift totdat hij mede door gebrek aan medewerkers aan het eind van zijn Latijn was. Hij wou de spreekwoordelijke pijp aan Maarten geven. Slechts een reorganisatie van de werkzaamheden kon de Heemkring en zijn tijdschrift redden. In maart 1989 vergaderde het bestuur over de vraag: stoppen of voortdoen? Het antwoord was positief omdat we van oordeel zijn dat de Heemkring nog een specifieke taak te vervullen heeft in Okegem.
Het nijpend gebrek aan medewerkers blijft echter bestaan. Bovendien worden de bestuursleden omwille van hun kennis en inzet ook gevraagd mee te werken aan andere initiatieven ter plaatse, in Ninove en op provinciaal vlak.
Daarom ook een oproep: we zoeken medewerkers! De taken zijn zo divers dat iedereen in aanmerking komt om de last te verlichten. De redactie van een tijdschrift bestaat niet alleen uit schrijvers!
Onze doelstellingen blijven voorts onveranderd. In de toekomst mag u verder informatie over Okegem verwachten, zowel over het verleden als het heden. Misschien zal de nadruk wat meer ver-

schuiven naar het heden om onze betrokkenheid met de huidige leefgemeenschap te benadrukken. In de mate van het mogelijke voorzien we de verdere uitbouw van ons documentatiecentrum met fotocopies van archiefstukken, aanschaf van historische werken, uitbreiding van onze verzameling foto's, dia's en bidprentjes. Tevens kunnen andere verenigingen op ons blijven beroep doen voor rondleidingen.

met hartelijke groet

De voorzitter

DE SLEUTEL OMGEDRAAID, DE GRENDEL WEGGESCHOVEN...:

OPEN MONUMENTENDAG IN NINOVE

door H. VAN ISTERDAEL

Naar het voorbeeld van initiatieven in Frankrijk en Nederland organiseert de Koning Boudewijnstichting in Vlaanderen een open monumentendag op zondag 10 september 1989. Ninove doet eraan mee met de openstelling van drie gebouwen. Ziehier een overzicht van de activiteiten in groot-Ninove (alle monumenten zijn open van 10 tot 18 uur).

1) De abdijkerk en de toren
   Voor de eerste maal is een geleid bezoek aan de toren mogelijk. Deze toren met allures van die van Pisa, namelijk dat hij scheef staat en steeds verder gaat overhellen, kan bezocht worden tot aan de eerste ballustrade. De werkgroep die zich met de abdijgeschiedenis bezighoudt staat in voor het verstrekken van de nodige uitleg over de bouwgeschiedenis. Verder wordt er ook nog een rondleiding gepland in het voormalige domein van de abdij.
2) Het museum van Pollare
   De heemkring van Pollare kende het geluk een woning te kunnen verwerven waarin als het ware de tijd heeft stilgestaan. Alle meubilair en gereedschap van een klein landbouwbedrijf bleef bewaard en werd zorgvuldig hersteld. Voor de meeste bezoekers betekent dit een terugkeer naar hun jeugd. Voor onze leden is

dit beslist een aanrader. Ter plaatse zal ook gezorgd worden voor eten en drank (Pollaarse trot). Een wandeling door Pollare is gepland.

3) De Fonteintjesmolen in Meerbeke
Deze watermolen is pas enkele jaren geleden met zijn bedrijvigheid gestopt. Alles is nog aanwezig om de molen te laten draaien wat ook effectief zal gebeuren op zondag 1o september. Ook zal men demonstreren hoe de molensteren werden gescherpt. De vroegere molenaar en zijn vrouw ontvangen ieder gastvrij met onder andere koffie en mattetaarten. Er moet wel voor betaald worden.
De omgeving kan verkend worden met een wandeling in het Neigembos.

4) In het oud-stadhuis van Ninove zal gedurende 14 dagen een tentoonstelling lopen over de beschermde monumenten in groot-Ninove. Verdere inlichtingen kan men trouwens ook op dit adres bekomen.

De Heemkring werkt mee aan de initiatieven en maakt trouwens deel uit van de stuurgroep. Deze dag is beslist vrij te houden. Een aanrader!

OKEGEMSE MONUMENTEN

Naar aanleiding van de monumentendag op 10 september, die trouwens een jaarlijks weerkerend gebeuren zal worden, vonden we het nuttig om hier een overzicht te geven van de merkwaardige bouwwerken in Okegem. Deze lijst is niet door ons opgesteld maar overgenomen uit het boek "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen.Provincie Oost-Vlaanderen.Arrondissement Aalst" dat in 1978 verscheen. Het is ter inzage in de plaatselijke bibliotheek. Specialisten hebben Okegem tevoet doorkruist en noteerden de volgende gebouwen en gegevens.

- Burgemeester Couckstraat
nr. 1: Sober alleenstaand burgerhuis (hoek Dorp) met ommuurd voortuintje uit de eerste helft van de 19de eeuw.

- Dorp
Parochiekerk O.-L.-Vrouw-Opdracht
Neoclassicistische kerk van 1842 gelegen ten zuidoosten van de dorpskom; het omringend kerkhof is vervangen door een plantsoentje en een parking. Van de vroeg-gotische kerk uit de 13de

eeuw is enkel de toren overgebleven, heden geïntegreerd in de westgevel.

O.-L.-Vrouwkapel

Rechthoekige neobarokke kapel van 1938

nr. 43

Alleenstaand dubbelhuis, gelegen in een grote ommuurde tuin, van ca 1850.

- Fonteinstraat

nr. 12

Hoeve met U-vormige plattegrond, aaneengesloten gebouwen en gekasseid erf met tuintje. IJzeren hek aan de straatkant. Uit de 19de eeuw.

- Kattestraat

nr. 39

Twee aaneengesloten arbeidershuisjes gelegen op een straathelling. Uit de eerste helft van de 19de eeuw.

- Kouterbaan

nr. 34

Gemeentehuis. Dubbelhuistype, eind 19de eeuw

nr. 46

Alleenstaand dubbelhuis met een ommuurd voortuintje uit de tweede helft van de 19de eeuw.

- Hazeleerstraat

nr. 21

Ruime, oorspronkelijke gesloten hoeve met deels gekasseide, deels gebetonneerde binnenplaats met tuintje, uit de tweede helft van de 18de eeuw.

Stationsstraat

nr. 21

Station. Standaard-station van de Belgische staatsspoorwegen, waarschijnlijk begin 20ste eeuw.

nr. 4-13

Tegenover het station, ten zuidoosten, rij aaneengesloten arbeiderswoningen. 1902 gedateerd door middel van muurankers.

Daarnaast vermeldt men de fraaie beboomde landschappen ten oosten van de Hazeleerstraat en ten zuiden van de Kattestraat.

Het boek bevat verder beschrijvingen van het uitzicht van de voormoemde gebouwen in een vakterminologie die slechts voor ingewijden verstaanbaar is.

OKEGEMSE SOLDATEN TIJDENS HET FRANS BEWIND (1798-1815)

(DEEL I)

door J. VAN DER SPEETEN

De Franse revolutie heeft onmiskenbaar vele vernieuwingen gebracht in de opvattingen en in de werkelijkheid. Zij beantwoordde op het politieke vlak immers aan de veranderingen die zich sinds het begin van de moderne tijden in het denken en het wetenschappelijk leven hadden voorgedaan. Niet elke vernieuwing wordt vandaag als een aanwinst ervaren, bijvoorbeeld de algemene dienstplicht waaruit de totale oorlog is voortgekomen. Dat belet niet dat de Franse revolutie tot de verspreiding van de democratische samenleving heeft bijgedragen (1).

***

De inlijving van onze gewesten door Frankrijk, geregeld door het decreet van 1 oktober 1795, maakte een einde aan het status quo van bezet gebied die onze gewesten na de Oostenrijkse nederlaag bij Fleurus (26 juni 1794) te beurt was gevallen. De militaire bezetting, gekenmerkt door een zeer streng regime, waarbij ons land door de vele opeisingen, extra-belastingen en oorlogsleningen financieel en economisch in de knel zat, had de Fransen maar weinig geliefd gemaakt in onze gewesten. Het feit dat de bewoners van de

Zuidelijk Nederlanden voortaan als Franse staatsburgers zouden leven bracht hierin geen verandering. Integendeel, het was een magere troost, en de bevolking stond meer dan ooit afwijzend tegenover het nieuwe landsbestuur. De vloedgolf van maatregelen die zonder de minste inspraak vanuit Parijs werden gedecreteerd, kon het tij niet doen keren.
Ook op het militaire vlak brak men plotseling en onaangekondigd met een eeuwenlange lokale traditie. Drie jaar na de vestiging van het Directoire werd op 19 fructidor an VI (5 september 1798) de wet op de recrutering gestemd. Voortaan was de militie een algemene en persoonlijke plicht voor iedere mannelijke Franse staatsburger die de leeftijd van 20 jaar had bereikt.
De wet op de "conscriptie" - zo genoemd omdat de jonge mannen tussen 20 en 25 jaar zich op een lijst moesten laten inschrijven - was te modern om in ons land te worden aanvaard. Vóór 1798 waren de legers immers samengesteld uit vrijwilligers die uit eigen overtuiging voor een militaire loopbaan kozen. Deze vrijwilligers vormden een beroepskorps dat voor de duur van de veldtocht werd aangevuld met huurtroepen die in het binnen- of het buitenland werden gelicht. De wet van 5 september 1798 zette dit systeem op de helling en betekende een resolute ommekeer in de gebruikelijke manier van soldaten werven.
Het principe van de recrutering zoals we ze nu kennen, is duidelijk een erfenis van 1798, weliswaar op belangrijke punten aangepast: afschaffing van de loting en de vervanging, minder lange diensttijd,...
De uitvaardiging van het besluit te Brussel stak het vuur aan de lont. Na een eerste incident te Overmere overspoelde een vloed van opstanden het platteland. De rebellie, die men de Boerenkrijg heet, kon pas na enkele maanden en na het inzetten van een grote troepenmacht worden bedwongen (Slag bij Hasselt, 5 december 1798). De afkeer en de vijandigheid tegen de conscriptiewet bleven gedurende het hele Franse bewind voortleven. Maar ondertussen trokken 180000 soldaten op voor de Republiek en streden op de slagvelden van Pruisen, Oostenrijk, Spanje en Rusland. 51000 jonge mannen vonden er de dood in bevolen dienst.
De wet van 5 september 1798 aanvaardde twee recruteringsprincipes: de vrijwillige indiensttreding en de conscriptie. Het eerste vormde de kern van een beroepsleger, het tweede leidde tot het principe van de algemene en persoonlijke dienstplicht waaraan iedere

Franse onderdaan onderworpen was.
Alle jonge mannen tussen 20 en 25 jaar waren verpicht zich bij hun lokaal bestuur te melden en zich gezamenlijk op de conscriptie-lijsten te laten opschrijven. De jonge mannen werden in leeftijds-categorieën verdeeld waarbij degenen die in hetzelfde jaar geboren werden telkens één klasse vormden.
De eerste klasse omvatte alle jongens die op 22 september van het lopende jaar de leeftijd van 20 jaar hadden bereikt (zij die ge-boren waren tussen 22 september 1777 en 21 september 1778). In klasse 2 werden al de 21-jarigen ondergebracht, klasse 3 omvatte degenen die 22 jaar oud waren, enz. De jonge mannen volledig 25 jaar oud waren, werden niet meer als "conscrits" ingeschreven en bekwamen definitief verlof.
De duur van de legerdienst werd in vredestijd vastgelegd op vijf jaar doch in geval van oorlog was ze onbepaald. Vrijstelling werd slechts verleend aan weduwnaars, gescheiden mannen met kinderlast en gehuwden op voorwaarde dat de echtverbintenis was aangegaan voordat het uitvoeringsbesluit dat de lichting bepaalde, gepubli-ceerd was. De vervanging, het middel
de legerdienst te ontsnappen, was in de wet van 1798 officieel niet toegestaan. Doch plaatselijke arrangementen bleven niet uit.
Het opstellen van de lijsten viel onder de bevoegdheid van het plaatselijk bestuur gecontroleerd doorde departementele admini-stratie. De wet voorzag de nodige repressieve maatregelen voor diegenen die zich aan de conscriptieformaliteiten weigerden te on-derwerpen. Hij werd aanzien als een "refracteur" of dienstweige-geraar.
Ondanks de repressieve maatregelen, de gevreesde gendarmes en de gehate "mobiele colonnes" die jacht maakten op iedereeen die poogde aan de "plicht" te ontsnappen, moest er voortdurend ingegrepen worden om de wet te doen naleven.
De conscriptie en haar administratie waren geen eenvoudige zaak. De burgerlijke stand stond nog maar in zijn kinderschoenen en de paro-chieregisters werden vervalst of waren verdwenen.
Het inschrijven in de militieregisters betekende echter niet dat alle jongens onmiddellijk onder de wapens kwamen. Het jaarlijks contingent moest eerst door het wetgevend lichaam worden bepaald en dan pas kon de mobilisatie van de klassen worden aangevat. De hierbij te volgen procedure werd aanvankelijk aan de plaatselijke gezagsdragers overgelaten, waarbij in sommige gevallen de aandui-

ding vrij arbitrair gebeurde (men duidde bijvoorbeeld de kloeksten aan).
Om de keuze van de soldaten op een eerlijk mogelijke wijze te regelen nam men zijn toevlucht tot de loting, die in de kantonhoofdplaats gebeurde. De eigenlijke opneming in het leger werd steeds voorafgegaan door een medische keuring uitgevoerd door de plaatselijke autoriteiten bijgestaan door een commissie samengesteld uit 5 gezinshoofden, een geneesheer en een kantonnaal commissaris. Een te kleine gestalte, het ontbreken van ledematen of een verminkt lichaam waren een voldoende grond om afgekeurd te worden.
Aan de wet van 1798 werden vele wijzigingen aangebracht. De vervanging werd vanaf 8 maart 1800 als een gunst en vanaf 18 mei 1802 als een onmiskenbaar recht beschouwd. De vervanging kon gebeuren door uitgelotenen (suppléants) of door hen die reeds hun militieplichten hadden vervuld (remplaçants) en werd door een notariële akte geregeld.
De vervanging was een systeem dat de rijken toeliet hun militaire verplichtingen te ontduiken door een arme te betalen. Er ontstond vanaf het jaar VIII een echte handel met notarissen, advocaten en politiecommissarissen als tussenpersoon, die zelfs advertenties plaatsten in de kranten. De prijzen schommelden tussen 1000 en 4500 francs in de periode van 1800 tot 1812, wat een aanzienlijk bedrag was. Bij gebrek aan middelen was een overweldigende meerderheid "conscrits" verplicht de militaire dienstplicht persoonlijk te vervullen. In deze groep vond men de "bedriegers" en de "refractairen" (weigeraars). Die bedriegers kregen attesten van dokters of veinsden doofheid, verlamming of versuffing. Nog anderen verwondden zichzelf aan de benen of verminkten zich door bijvoorbeeld een wijsvinger af te snijden.
Met de wet van 18 mei 1802 werden de lichtingen in een actief en een reserveleger ingedeeld. Zij die bij de reserve ingedeeld werden moesten na de lottrekking niet onmiddellijk optrekken. Zij moesten zich gedurende vijf jaar beschikbaar houden en werden op geregelde tijdstippen voor oefeningen opgeroepen.
Vanaf 1804 werd ook nog het "depot" georganiseerd waarin conscrits terechtkwamen die omwille van familiale omstandigheden (bijvoorbeeld kostwinner van het gezin, broer onder de wapens) een zachtere behandeling kregen.
In 1805 werd de loting algemeen voorgeschreven. De jonge mannen

trokken zelf één voor één in alfabetische volgorde (zoals ze op de lijst voorkwamen) een nummer dat op de lijst naast hun naam werd genoteerd. Hoe hoger het getal des te groter de kans om te worden vrijgesteld of om in de reserve te belanden. Degenen die een laag nummer trokken moesten wachten op het oproepingsbevel. Eenmaal het mobilisatie in de hand had de jonge man nog slechts een mogelijkheid om het leger te ontvluchten, namelijk de desertie (2).
De opgeroepenen moesten langs de kortste weg vanuit hun departement naar het hun aangewezen depot en van het depot naar het regiment. In moeilijke omstandigheden werd de groep de baan opgestuurd. Het werd een eindeloze weg, het begin van een lange reis waarvan niemand kon voorzien waar het eindpunt zou liggen. De lange jaren legerdienst waren jaren van onmenselijk lijden en van ongehoorde miserie.
Het Franse leger was hard: de soldij werd te laat, gedeeltelijk of zelfs niet betaald. Slechte kazernmeringen en overvolle hospitalen maakten minstens evenveel slachtoffers als de gevechten. De verloven werden karig toegestaan en alleen aan hen die geld hadden om de reis te betalen. Vandaar ook de vele verzoeken om geld die de conscrits aan hun ouders richtten. Vandaar ook de verleiding tot plunderen.
Er is reeds heel wat geschreven over de tientallen veldtochten en de honderden gevechten die tussen 1792 en 1815 door het Franse leger geleverd werden. We weten echter nog veel te weinig af wat de consrits ervoeren in het avontuur waarin ze werden meegesleept. Laten we hulde brengen aan hun onvervalste moed en zelfopoffering.

Voetnoten

(1) BOSTOEN, (L.), 1789, in Het Nieuwsblad, 14 juli 1989.
(2) DE GRIJSE, (P.). De conscriptie, in De erfenis van de Franse revolutie (tentoonstellingscatalogus), 1989, p. 199-208.

(wordt vervolgd)

* Personen die anecdoten kennen over de soldaten van Napoleon kunnen hiermee altijd terecht bij de Heemkring.

VERZORGING VAN GEESTESZIEKEN TE OKEGEM TIJDENS HET ANCIEN REGIME

door H. VAN ISTERDAEL

In dorpsarchieven vindt men regelmatig stukken met betrekking tot de verzorging van krankzinnigen. Alhoewel in de eerste plaats de naastbestaanden zoals ouders, broers en zusters geacht werden de zorg over deze ongelukkigen op zich te nemen kwam het meermaals voor dat de schepenbank en de armentafal optraden. Zo vinden we dan gegevens over het voorkomen van deze ziekte in o.m. wezenrekeningen, verzoekschriften aan de schepenbank en armenrekeningen, om ons tot de voornaamste te beperken. Een geesteszieke kon immers zijn vermogen niet beheren en via de schepenen als oppervoogden werd een toeziende voogd aangesteld. Deze moest regelmatig rekenschap afleggen over de uitgaven die hij ten behoeve van de zieke had gedaan. De voogd ontving uiteraard de inkomsten van de beheerde goederen. Bij minvermogenden was het de armentafel die de zorg op zich nam. In het oud gemeentearchief van Okegem vonden we twee voorbeelden van de zorg van dergelijke personen. Beide zijn illustratief omdat het in feite om twee vormen van krankzinnigheid gaat. Men maakte immers onderscheid tussen "goed zot" en "kwaad zot". "Goed zot" betrof dan frequent debiele personen die geen gevaar betekenden voor hun omgeving en meestal hun levensdagen sleten in familieverband. "Kwade zotten" vertoonden agressieve neigingen en werden over het algemeen in verzekerde bewaring gesteld. Het hospitaal Sint-Jan-ten-Dullen is in dit opzicht bekend (1). Veel van deze instellingen waren eerder gevangenissen dan verzorgingstehuizen. De verzorging was er lamentabel. Overal werden de zieken niet geneeskundig behandeld. Te Brussel waren de geesteszieken in cellen opgesloten die zo klein waren en zo slecht verlucht dat een kaars er met moeite kon branden (2). Door deze enge behuizing en langdurige opsluiting konden na enige tijd de zieken nog slechts op handen en voeten rondkruipen. Te Sint-Niklaas werden de geesteszieken geketend in cellen opgesloten en leefden van brood en water (3).
Daarnaast werden regelmatig geesteszieken, voornamelijk goedaardige gevallen, voor gezinsverzorging naar Geel overgebracht (4).

Ingelbert Sonck (5).

Ingelbert Sonck werd omstreeks 1687 te Okegem geboren als zoon van Petrus en van Joanna Geysens. Hij huwde nooit. Op welk ogenblik de ziekte zich openbaarde weten we niet doch in 1741 greep zijn familie in daar hij neigingen tot agressiviteit vertoonde. In een verzoekschrift verklaarden de twee broers Adriaan en Filip dat Ingelbert sedert vele jaren krankzinnig was, en dat de toestand van de zieke in de loop van de tijd slechter werd, zodat hij sinds enkele maanden veel gevallen heeft veroorzaakt van "quade furien, verseylt (6) met drygementen en andere publique scandaelen, niet alleen tot stooringen ende grauwel van dese insetenen maer ook van andere omliggende naergebueren". Ingelbert had waarschijnlijk verscheidene inwoners bedreigd en om alle ongelukken te vermijden zoals "gemenaceerde ongelucken 't sij van brandt, doodslaegen ofte andersindts" lieten de familie en de wethouders de krankzinnige opsluiten.

Daartoe liet zijn broer Adriaan in zijn woning "een afgezonderde plaetse ofte kot " timmeren. Ingelbert kreeg er op tijd eten en drinken. Adriaan wou hem blijven verzorgen tot zijn dood en daarom kreeg hij het vruchtgebruik van de eigendommen van de zieke namelijk twee stukken land en een rente. Dit alles gebeurde natuurlijk met de toestemming van de schepenen. Deze stelden twee commissarissen aan om na te gaan of Ingelbert goed verzorgd werd. In 1741 diende Adriaan nog een rekening in over de ontvangsten en uitgaven. Inglebert overleefde de opsluiting niet lang want op 16 mei 1742 overleed hij.

Peter Schouppe.

Peter was de oudste zoon in het gezin van Judocus en van Joanna Schoonjans. Hij werd omstreeks 1718 geboren.

Zijn vader Judocus was erfmeier van Aaigem-Vlekkem. Dit hield in dat het ambt overging van vader op de oudste zoon omdat het een leen betrof, gehouden van het leenhof "de schijvink" te Haaltert.

In 1729 stierf Judocus zodat Peter plotseling erfmeier werd van Aaigem-Vlekkem. Zijn oom Jan Baptist Schouppe werd als voogd aangesteld en de erfmeierij werd verpacht aan de meestbiedende daar Peter nog minderjarig was.

Alles werd in het werk gesteld om Peter een goede opleiding te geven. Vanaf 1734 gaat hij naar Geraardsbergen naar school en hij krijgt er Franse lessen. Zijn leermeester te Geraardsbergen was

Michiel Van der Poorten .
Tussen 1734 en 1738 veropenbaarde zich de ziekte. Op 8 mei 1738 gaan twee personen met Peter op bedevaart naar Ronse naar het heiligdom van Sint-Hermes. Daar lieten ze een mis opdragen en Peter werd er belezen. Van enige consultaties van dokters is er geen sprake (7).
De ziekte beterde niet en zijn schoonbroer Peter Asscherickx, gehuwd met Joanna Schouppe, nam voortaan de zorg over Peter op zich. Het feit dat Peter krankzinnig werd of "innocent" zoals men het vroeger noemde, bezorgde veel rompslomp in verband met het meierschap van Aaigem-Vlekkem. Dit werd gemiddeld om de drie jaar herverpacht. Het archief van Okegem bevat dus pakken documenten over deze zaak, temeer omdat men meermaals processen moest inspannen om de rechten op het meierschap te vrijwaren.
Deze zieke, waarvan de krankzinnigheid van goedaardige aard was leefde in het gezin van Peter Asscherickx. Hem was een lang leven beschoren want in 1796 was hij nog in leven.
Alle uitgaven die werden gedaan voor Peter Schouppe staan genoteerd in de wezenrekeningen. Zo werd b.v. op 16 maart 1782 nog 11 stuivers uitgegeven voor de aankoop van een bril en van een kerkboek.
Dat men ook kon genezen bewijst de verklaring die pastoor, baljuw en schepenen van Okegem aflegden op 29.12.1718 (8). Toen verklaarden allen gezamenlijk dat Judocus Van Herderghem, zoon van Jan en ongehuwd, die vroeger zijn "5 zinnen" niet meer had nu terug sedert enkele jaren normaal was!

Voetnoten
(1) Te Aalst werden krankzinnigen opgesloten in het H. Geesthuis. Zie b.v. O.G.A. Haaltert-Kerksken oud nr. 211.
(2) Bonenfant (P.). Le problème du paupérisme en Belgique à la fin de l'Ancien Régime, 1934, p. 199.
(3) Id., p. 200.
(4) Zie b.v. Rijksarchief Ronse, O.G.A. Burst, Bambrugge, Zonnegem en Kottem, nr. 687.
(5) R.A.Gent, O.G.A. Okegem nr. 46, 2-10-1741, nr. 73.
(6) Vergezeld.
(7) R.A.Gent, O.G.A. Okegem, wezenrekeningen, nrs. 73-75.
(8) R.A.Gent, O.G.A. Okegem, nr. 46.

* Zie Het Land van Aalst, 39, 1987, p. 306-308.

DE ALLERBESTE FRUITWIJN WORDT GEBOTTELD IN OKEGEM

door A. DE VUYST

Onlangs organiseerde de Federatie van Amateur Wijnmakers en Bierbrouwersgilden uit Nederland in 's Heerenberg haar jaarlijkse wedstrijd. Met zeven eerste en vijf tweede prijzen werd Urbain Van den Spiegel uit Okegem internationaal kampioen alle categorieën en zijn dorpsgenote José Van Damme werd met zes eerste en vier tweede prijzen mooi tweede.

Het wijnmaken zit de Van den Spiegels in het bloed. Grootvader en vader Van den Spiegel werkten wel nog volgens de "oude" methode, namelijk telkens 1/3 water, sap en suiker in vaten met open gisting. Door de vatopening zocht de droesem zich een weg naar buiten. Het daardoor vrijgekomen volume werd met water of sap aangevuld. En na de gisting werd in de vatopening een bom (houten stop) geslagen en werd hét vat voor de rijpings- en klaringsfase met klei afgedekt. Thans gaan wijnmakers op een meer wetenschappelijke wijze te werk: een gesloten gisting, juiste afmetingen en welomschreven technieken.

Het verhaal van Urbain Van den Spiegel begon op een avond in 1979 Palmyre Schets, zijn schoonzus uit Roosdaal, stelde hem op de hoogte van een cursus wijnmaken in het Krekelhof in Gooik. De gilde van het Pajottenland mocht er een 100-tal geïnteresseerden verwelkomen. Nasst onze zegsman werd ook José Van Damme door Frans Gyselinck, huidige voorzitter van het Verbond van Amateur-Wijnmakers van het Pajottenland, in een aantal moderne werkwijzen geïnitieerd. Als vuistregels zijn hen steeds bijgebleven: suiker is een zacht sluipend vergif en haast en spoed is zelden goed.

Sindsdien hebben de zes à zeven amateurs die Okegem telt, voordrachten bijgewoond, cursussen gevolgd, met leden van andere verbonden ervaringen uitgewisseld, nauwgezet een logboek bijgehouwaarin alle nieuwigheden genoteerd werden, gezamenlijk testen uitgevoerd en aan diverse keuringen deelgenomen.

Volgens onze zegsman is fruitwijn maken een zeer zinnige en creatieve vorm van vrijetijdsbesteding, waar de hele familie kan bij betrokken worden. Het overtollige fruit wordt op economische manier verwerkt en volgens oude, ambachtelijke methoden, maar met de kennis van de moderne middelen, tot wijn omgezet. Een eerste voldoening krijgt men bij het zelf plukken, malen en persen van

de vruchten. De omzetting van deze vruchten tot een alcoholische gisting en de begeleiding ervan geven nogmaals voldoening, met tussendoor een proevertje. En tenslotte schenkt niets zoveel genoegen dan een vriend of kennis een zelfgemaakte wijn te kunnen aanbieden uit het eigen vat. Wie eens van deze "microbe" gebeten is, kan er niet meer mee stoppen.
Fruitwijn bereiden lijkt niet zo moeilijk. Als grondstoffen heeft men sap, suiker en eventueel water nodig en als ingrediënten: gist, voedingszouten en sulfiet (als reinigingsmiddel). De technische uitrusting bestaat uit enkele plastiekemmers, een maatbeker, trechter, heveldarm, een paar meetinstrumenten, een houten vat of een glazen buikfles, een houten pollepel en een bottelapparaat.
Wettelijk is het iedereen toegelaten in onbeperkte mate vruchtewijn te maken. Alle soorten geteelde of wilde vruchten komen daarvoor in aanmerking, uitgenomen druiven, krenten of rozijnen. Hiervoor is bij de diensten van de accijnzen een vereenvoudigde aangifte voor eigen gebruik vereist. Ook van bloemen en kruiden kan men gegiste dranken bereiden. Klassieke basisgrondstof vormen immers niet alleen appelen, peren, krieken, bessen, frambozen..., maar ook vlierbloemen, vlierbessen, vogelkers en sleedoorn en zelfs het sap van zilverberken. Al deze vruchtewijnen mogen maximaal 15 graden alcohol bevatten.
Vruchtewijnen van eigen bodem en getapt uit eigen vat, zijn zuiver en onvervalst aangemaakt, zonder toevoeging van ingrediënten of bewaarmiddelen. Het sap wordt bij voorkeur uit onbesproeid fruit gewonnen en de wijn zelf naar eigen smaak aangepast. Fruitwijn drinken is gezond en vermindert naar verluidt het risico op galstenen. In elk geval vervangt het op een ideale wijze het gebruik van slaapmiddelen.
Op lokaal vlak kent Urbain Van den Spiegel een 20-tal fruitwijnmakers. In de naaste omgeving beoefenen zowat een paar honderd personen deze hobby. Naar schatting telt ons land zo'n 15. kleine wijnboeren, van wie er een 2 à 3000 bij een of andere gilde aangesloten zijn. Onze zegsman zelf is van verscheidene gilden lid, waarvan de overkoepelende besturen op volgende adressen gevestigd zijn: Verbond van Amateur-wijnmakers, Domein Bouvy in 3540 Zolder en Vlaamse Wijnmakersgilde, Postbus 24 in 3290 Diest. Via zo'n lidmaatschap ontvangt men geregeld tijdschriften en wordt men op de hoogte gehouden van cursussen, voordrachten en

proefavonden.-
Sinds 1983 neemt Urbain Van den Spiegel geregeld deel aan diverse provinciale, nationale en internationale wedstrijden. Zo behaalde hij bij het Verbond van Amateur-wijnmakers vier jaar na mekaar de eerste prijs, wat betekent dat hij er algemeen kampioen werd op basis van een aantal wijnsoorten. In het Verbond van de Vlaamse Wijnmakersgilde werd hij met welomschreven waarderingsgraad in de orde van Sint-Vincentius opgenomen. Deze onderscheiding valt hen te beurt die binnen een tijdsspanne van twee jaar een zeker aantal eerste, tweede en derde prijzen in verschillende klassen bekomen hebben. Eén van zijn mooiste resultaten behaalde Urbain Van den Spiegel op een keuring in 1988. Daaraan namen uitsluitend Belgische professionele wijnverbouwers en amateur-wijnmakers deel, aangesloten bij diverse verbonden en ooit laureaat bij een nationale keuring.
Met een fles kriek en sleedoorn kaapte Urbain Van den Spiegel er de eerste prijs weg. Vorig jaar werd hij tijdens het algemeen internationaal kampioenschap in het Nederlandse Hoogeveen met vier eerste prijzen tweede in de algemene klassering alle categorieën.
Aan het kampioenschap, dat dit jaar in 's Heerenberg plaatshad, namen een 500 wijnmakers uit België, Nederland, Groot-Brittannië en Duitsland deel, opgedeeld in 20 categorieën. Per categorie mocht één fles aangeboden worden. Op basis van zeven eerste en vijf tweede prijzen werd Urbain Van den Spiegel er internationaal kampioen alle categorieën. Zo'n wedstrijd had in 1975 voor het eerst plaats en in 1980 werd de eerste Vlaming er laureaat.
José Van Damme, die zich vorig jaar mooi derde plaatste, werd nu tweede met zes eerste en vier tweede prijzen. B. Schürfeld uit Nederland, de algemene kampioen van vorig jaar, veroverde dit keer brons. Aan al deze bekroningen zijn evenwel geen geldprijzen verbonden. Alleen een diploma herinnert aan het bekomen resultaat en het bijhorend, uitgebreid juryrapport vermeldt de kwaliteiten én de tekortkomingen van het aangeboden produkt. Op die manier kan de wijnmaker de oorzaak van de fouten opsporen en deze voor een volgende appreciatie voorkomen. Voor iedere wijnmaker betekent elke gewonnen prijs een grote voldoening, maar volgens Urbain Van den Spiegel is het leren uit fouten op zijn minst even belangrijk.

* Zie "Het Volk" van 13 juli 1989, p. 19.

HONDERDJARIGEN VAN EN IN OKEGEM

door H. VAN ISTERDAEL

Reizigers uit vroegere eeuwen hadden de gewoonte om wanneer ze een stad bezochten of een streek doorkruisten de leeftijd van de inwoners te observeren. Zagen ze veel ouderlingen dan was dat voor hen het bewijs dat het in die omgeving goed wonen was en dat de lucht er zuiver was. De nadruk lag op de zuivere lucht omdat men er van uitging dat bedorven lucht veel ziekten veroorzaakte. Oud worden was een uitzonderlijk geluk en honderd jaar worden was een gebeurtenis die zeer zelden voorviel. Vandaar ook dat dit aanleiding gaf tot grootse feestelijkheden. Het uitzonderlijke zal vlug duidelijk worden als we even bedenken dat in de periode 1750-1800 de gemiddelde levensduur 30-35 (!) jaar was. Omstreeks 1850 was dit gestegen tot 35-40 jaar. Rond 1900 was de levensverwachting bij de geboorte van een kind 45-50 jaar. Vooral in de twintigste eeuw verlengde de levensduur enorm; in 1950 was het gemiddelde voor beide geslachten opgelopen tot ca. 65 jaar. Op dit ogenblik is dit ca. 72 jaar.
Vieringen van honderdjarigen zijn voorlopig nog steeds krantennieuws alhoewel de verdere evolutie laat verwachten dat dit mettertijd een gewoon feit zal worden. Volgens mijn weten is er in Okegem één honderdjarige gestorven en heeft een andere inboorling in Grotenberge de kaap van 100 jaar overschreden.

1. Adriaan Schoonjans

In het oude overlijdensregister van Okegem staat volgende tekst (1):

12mo Aprilis mortuus est Adrianus Schoonjans senex, ut quidam dicebant 107 annorum, sepultus 14 eiusdem, exequias habent 19 eiusdem mensis.

Vertaling:
Op 12 april 1662 overleed Adriaan Schoonjans, bejaard man, naar sommigen vertelden 107 jaar oud, begraven 14 april, de uitvaartmis gebeurde op 19 april.

De pastoor noteert dit op getuigenis van andere inwoners. Controle was niet mogelijk; de registratie van de dopen startte in Okegem in 1601. Een aanwijzing vinden we nochtans in de buiten-

1662

10 Januarij mortua Catharina Mottemans, [illegible] 10

15 Martius [illegible] filius [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

28 Februarij mortua Maria filia [illegible] van Waterlooy, et [illegible] [illegible] 2 Martij

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

[illegible] mortuus filiolus Adriani van [illegible]

26 Martij sepultus Jodocus filiolus quadriennis Jacobi de Winne et Jodoci Wayhemans.

27 Martij mortuus Petrus [illegible] illegitimus, 29 [illegible] [illegible] sepultus.

12mo Aprilis mortuus Adrianus [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] 107 annorum, sepultus 14 [illegible], [illegible] [illegible] 19 [illegible] [illegible]

28 Aprilis mortua Petrina [illegible] uxor Jodoci Wayhemans, sepulta 29 [illegible] [illegible] habuit 10 Maij.

poortersboeken van Aalst. Op 30 april 1593 liet Adriaan Schoonjans, zoon van Jan, zich tezamen met zijn vrouw Maria Mulaerts, dochter van Philip, inschrijven als buitenpoorter. Nemen we aan dat hij toen ongeveer 30 jaar oud was - men trouwde immers vrij laat - dan brengt ons dat rond 1563 als geboortejaar. Het is dus erg waarschijnlijk dat Adriaan de leeftijd van 100 jaar bereikte maar 107 is wel erg veel.

Een 15-tal jaar geleden, toen we voor het eerst dit merkwaardig overlijdensbericht lazen, schreven we naar de krant met de vraag of iemand nog weet had van dergelijke uitzonderlijke leeftijden. Een paar reacties volgden op de oproep. Wij geven ze hier weer.

H. Engels uit Teralfene signaleerde twee gevallen:

- Op 12 maart 1969 overleed in Borchtlombeek Maria De Leener die in datzelfde dorp 105 jaar eerder was geboren.
- Een jaar later zag Kamiel Steyaert het levenslicht in het Oost-Vlaamse Oostwinkel. Toen hij op 13 mei 1972 werd gevierd voor zijn 107de verjaardag, wees de lokale krant erop dat de "Ketser" (zo was zijn bijnaam) geboren werd in het jaar van de moord op Lincoln en de troonsbestijging van Leopold II.

G. Verbouwe uit Ganshoren leverde drie gevallen:

- Op 8 september 1199 trouwden in Ieper Alexander Goetgebuer en Marcellina De Breede. Voor beiden was het de zevende keer dat ze trouwden. Hij was 110 jaar en zij slechts 100 jaar en drie maanden. Hij was een ex-kruisvaarder.
- Volgens een grafsteen in Meulebeke ligt daar "sr. Jonassens Cosman", overleden op 17 mei 1749, 109 jaar oud. Toen hij stierf was er op zijn hoofd nog geen grijs haar, hij had nog al zijn tanden. Hij was vader van 28 kinderen, en het jongste verwekte toen hij negentig jaar oud was...
- In 1881 sprak men in Dilbeek vol bewondering over een 112-jarige strooidekker die in 1842 in die gemeente woonde. En men vertelde erbij dat hij nog een dak had gedekt toen hij al 103 jaar oud was. Zijn naam kan men niet weervinden in het kerkarchief van Dilbeek...

2. Hendrika Becque

Cyriel Van Muylem, verwoed familieonderzoeker wonend in Zandbergen en afkomstig uit Okegem, speelde ons een krantenknipsel in handen daterend van 1963. Op zondag 2 november van dat jaar werd in Grotenberge Hendrika of "Nelleken" Becque gevierd als 100-jarige.

Hendrika werd in Okegem geboren op 1 november 1863 als oudste van een gezin van zeven kinderen. Ze huwde met Richard De Smet en vestigde zich in Grotenberge. In 1963 was nog slechts haar broer François in leven. Deze woonde in Denderleeuw. Nelleken was op dat ogenblik nog goed gezond en slechts de ogen lieten haar wat in de steek.

Uit het gesprek met de journalist nemen we verder over. Na zich bekendgemaakt te hebben als reporter vroeg Nelleken: "Ze komen me zeker in portret trekken om mij heel de wereld rond te sturen?" Op de vraag of dat ze tevreden was dat ze ging gevierd worden, antwoordde ze bevestigend "ja, om al die bloemen en cadeaus te krijgen".

De feestviering verliep als volgt: zondagmorgen een dankmis, in de namiddag een stoet waaraan alle verenigingen van Grotenberge deelnamen. Daarna enkele toespraken en overhandiging van de geschenken. Voor de woning van Nelleken stond een praalboog met volgende tekst:

" 't Is lang, zeer lang een volle eeuw te leven"
Zeer zelden worden honderd jaar gegeven.
Want die bereiken is een grote kunst
En tevens een uitzonderlijke gunst,
Alleen aan enkelen onder hen gegeven
Die der natuur de wetten trouwe bleven"

Het artikel bevat verder drie foto's: de honderdjarige, haar familie, en twee foto's van de praalstoet. Omwille van de slechte kwaliteit van de foto's zijn ze niet af te drukken. Belangstellenden kunnen het artikel inzien op verzoek.

Hendrika Becque overleed in Grotenberge op 23 maart 1964.

BEKNOPT :

Processie - In Vlaanderen zijn de processies sinds het concilie van de jaren zestig langzamerhand uit het straatbeeld verdwenen. Echter niet in Okegem! Hier werd de eeuwenlange traditie ononderbroken verdergezet en trok de processie zelfs tweemaal per jaar door het dorp. Waar andere parochies verstek lieten gaan kenden we tot vorig jaar de luxe van twee ommegangen. Het moest echt "geen weer" zijn om de processie af te gelasten. Thans schijnt ook in ons dorp een definitief (?) punt te worden gezet achter deze publieke tocht van heiligen door Okegemse straten. Voor het eerst werd bewust de processie geschrapt uit de plaatselijke kerkelijke kalender.
Met nostalgie denken we dan ook terug aan dit evenement waarin onder meer de heiligen - in de vorm van jonge frisse knapen en meiden - meerdere jongelingen lieten dromen van de hemel. Processies zijn immers altijd een mengeling geweest van volkse devotie en publieke attractie. Grote processies (of moeten we ze stoeten noemen) zoals deze van het H. Bloed en Virga Jesse mikken openlijk op de komst van talrijke nieuwsgierigen en toeristen. Ook te Okegem was dit zo. Menig ouder zag met trots zijn kind mee opstappen, huizen werden bevlagd en na de processie blies de fanfare vrolijke klanken de lucht in. De processie is voor alle inwoners een vat vol fijne herinneringen en anecdoten. Binnen enkele jaren mogen we de jeugd gaan uitleggen wat een processie was zoals ze thans niet weet wat pejonkelen, een noveen of een schapulier is.

ERELEDEN (toestand op 2 augustus 1989)

- E.H. Alfons Callebaut - Okegem
- E.H. E. Van de Perre - Sint-Niklaas
- E.H. Maurits Van der Speeten - Melsele
- E.H. Pater Geniets (Jezuïetenhuis Ignatius VZW) - Aalst
- Karel Van den Berghe (ere-notaris) - Ninove
- A. Vernaillen-Van den Spiegel - Okegem
- Albert Neukermans - Okegem
- Herman Neukermans - V.S.A.
- Servranckx- Van de Perre - Okegem
- Luc Wijnant-Spitaels - Okegem
- Anne Marie Watzeels-De Jonge - Okegem
- André De Dobbeleer - Okegem
- Gertrude Vetsuypens - Okegem
- Elisa Van der Speeten - Middelburg
- Petrus De Roose - Aalst
- Henri Van den Haute - Ninove
- Nestor Mertens - Outer
- Etienne Vernaillen - Okegem
- Irène Van Isterdael - Okegem
- Cyriel Eylenbosch - Okegem
- Achiel Anthoens - Okegem
- Maria Van Laeren - Brussel
- Cornelis-Van Tyghem - Gent
- Gustaaf Van Houtem - Ninove
- Albert Boriau - Okegem
- Lodewijk Derideaux - Roosdaal
- Paul Timmermans - Gent
- Hedwig De Neys - Okegem
- Hugo De Roeck - Sint-Kwintens-Lennik
- Guido Asscherickx - Denderleeuw
- Willem Agneessens - Antwerpen
- Rudolf Van De Perre - Hekelgem
- Dirk Vernaillen - Nazareth
- Walter Van Isterdael - Sint-Katharina-Lombeek
- Lucien Praet-Van De Perre - Okegem

INHOUDSTAFEL

Editoriaal p. 1

De sleutel omgedraaid, de grendel weggeschoven...:
Open monumentendag in Ninove
.....H. Van Isterdael 2

Okegemse soldaten tijdens het Franse bewind (1798-1815)
.....J. Van der Speeten 5

Verzorging van geesteszieken te Okegem tijdens het Ancien Regime
.....H. Van Isterdael 10

De allerbeste fruitwijn wordt gebotteld in Okegem
.....A. De Vuyst 13

Honderdjarigen van en in Okegem
.....H. Van Isterdael 16

Beknopt 20